

Yeldanur ÇAPPAR¹
Orcid:0000-0002-4799-313X
Ayşegül DÖNMEZ²
Orcid:0000-0002-1087-9173

Göçmenlerde Oluşabilecek Riskler ve Buna Yönelik Toplum Ruh Sağlığı Hemşiresinin Görevleri

The Risks That May Occur in Immigrants and The Community Mental Health Nurse Duties

¹ Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bölümü İzmir, Türkiye.

² Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bölümü İzmir, Türkiye

Gönderilme Tarihi:10 Şubat 2022

Kabul Tarihi: 26 Kasım 2022

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Yeldanur ÇAPPAR
yeldacappar@gmail.com

Anahtar Sözcükler:

Göçmenler; ruh sağlığı hemşireliği; risk faktörleri.

Keywords:

Immigrants; mental health nursing; risk factors.

ÖZ

Bu derlemede amaç, göç eden bireylerin yaşadıkları ruhsal sorunlar ve buna yönelik baş etme yöntemleri incelendikten sonra, oluşan veya oluşabilecek riskler bağlamında ruh sağlığı hemşiresinin göçmenlere yönelik toplumsal hizmetlerini tanımlamaktır. Bu derleme düzenlenirken Sciencedirect, Pubmed ve Google Scholar arama motorlarında "immigrants, mental health nursing, immigration risks, göçmenler, göçün etkileri, göç ve ruh sağlığı" anahtar kelimeleri ile literatür taraması yapılmıştır. Göçmenlerde oluşabilecek riskler incelendiğinde; kadın ve çocuk göçmenlerin göç sebepleri, savaş, kıtlık vb. gibi durumlar olarak görülmekteyken, erkek göçmenlerin göç sebepleri arasında daha çok, iş imkânı, barınma ve beslenme olanaklarının yetersizliği gibi durumlar sayılabilmektedir. Göçmenlerde göç edilen ülkede uyum sağlamada zorluk, damgalanma korkusu, depresyon, kültür farklılıkları, dil problemlerinden ortaya çıkan iletişim sıkıntıları ve buna bağlı olarak kadın ve çocuk göçmenlerin sağlık hizmetlerine ulaşımında zorluklar görülmüştür. Bu bağlamda toplum ruh sağlığı hemşirelerinin göçmenlere yönelik hizmetlerinde önemli rolleri bulunmaktadır. Araştırmalar sonucunda göçmenlere yardım edilememesinin en büyük etmeninin iletişim, çevirmenlerin azlığı ve kültür farklılıkları olduğu görülmüştür. Bu bağlamda toplum ruh sağlığı hemşirelerinin göçmenlere yönelik hizmetlerinde önemli rolleri bulunmaktadır. Bu derleme makalede göçmenlere yönelik toplum ruh sağlığı hemşireliği hizmetleri okuyucuya aktarılacaktır.

ABSTRACT

The aim of this review is to describe the social services of the mental health nurse for immigrants in the context of the risks that occur or may occur, after investigating the mental problems experienced by immigrants and their coping methods. While editing this review, a literature search was conducted with the keywords "immigrants, mental health nursing, immigration risks, immigrants, effects of immigration, immigration and mental health" in sciencedirect, pubmed and google scholar search engines. When the risks are examined that may occur in immigrants; while reasons for migration of women and children immigrants are war, famine, etc., it is seen as situations such as employment opportunities, inadequacy of accommodation and nutrition can be counted among the reasons for the migration of male immigrants. Difficulty in adapting to the country where is immigrated, fear of stigma, depression, cultural differences, communication difficulties arising from language problems and, accordingly seen that women and children immigrants have difficulties to access health services. As a result of the researches examined, it has been seen that the biggest factor of cannot be helped to immigrants is communication, the scarcity of translators and cultural differences. In this context, community mental health nurses have an important role in their services to immigrants. In this review article, community mental health nursing services for immigrants will be conveyed to the reader.

Kaynak Gösterimi: Çappar, Y., Dönmez, A. (2024). Göçmenlerde oluşabilecek riskler ve buna yönelik toplum ruh sağlığı hemşiresinin görevleri. *EGEHFD*, 40(1), 147-153. Doi:10.53490/egehemsire.1071113

How to cite: Çappar, Y., Dönmez, A. (2024). The risks that may occur in immigrants and the community mental health nurse duties *JEUNF*, 40(1), 147-153. Doi:10.53490/egehemsire.1071113

GİRİŞ

İnsanlar tarih boyunca çeşitli sebeplerden dolayı göç etmişlerdir. Doğal afetler, kıtlık, savaş, artan nüfus insanları göç etmeye yönlendirmiştir. Göçmen kavramı, herhangi bir olumsuz durum veya koşul sebebi ile hayatlarını idame ettirdikleri yerden başka bir yere göç eden bireyler için kullanılmaktadır (Aydoğan ve Metintaş, 2017).

Küreselleşme, yoksulluk, savaş, çevre kirliliği, temel ihtiyaçlara erişim güçlüğü, ulaşım ve iletişim imkanlarının teknolojinin hızla gelişmesiyle kolayca ulaşılabilir hale gelmesi, göçmen sayısını giderek artırmaktadır. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BM Mülteci Örgütü)'nin raporuna göre, Türkiye, 3,7 milyon düzensiz göçmen ile son 7 yıldır dünya genelinde ilk sırada yer alıyor. Türkiye coğrafi konum ve yapısı, kültürel, siyasal ve ekonomik nedenleriyle göçmenlerin tercih ettiği ülkeler arasında yer almaktadır. 15 Mart 2011'de Tunus ve Mısır'da başlayan ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan halk isyanları ve protestolar birçok Arap ülkesine yayılmıştır (Akpınar, 2017). Bu durum sonucunda 2011 yılında Suriye sınırlarını zorlayan bir şiddet durumu yaşanmış ve hatta milyonlarca insan ülkelerini bırakmak zorunda kalmıştır (Yekeler ve Şahin, 2021).

Göçmenler sosyal desteklerini geride bırakıp, alıştıkları ortamdan tamamen farklı bir dil ve kültürün yaşadığı yeni roller üstlendikleri bir ortamda yaşamaya mecbur kalmaktadır (Koçan, Güngördü, Demir ve Üstün, 2017)

Göçmenlerin sağlık durumu gidilen ülkeye ulaştıktan sonra yeni bir sürece girmektedir. Bu ani ve hızlı çevre değişimi göçmenleri sosyal, kültürel, ruhsal ve fiziksel olarak etkileyip sağlık sorunları üzerinde önemli etkilere sebep olmaktadır (Baş, Molu, Tuna ve Baş, 2017).

Göçmenlerin göç esnasındaki seyahat koşulları ve göç sonrasında uzun süreli ve maliyeti yüksek tedavi gereksinimleri bulaşıcı olmayan hastalıklar ve risk faktörlerinin gelişmesini etkilemektedir.

Sistematik incelemeler ve yapılan meta analiz çalışmaları göçmenlerin genel popülasyona göre bazı psikiyatrik bozukluklar açısından fazla riske sahip olduklarını göstermektedir. Göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası maruz kaldıkları faktörler ruhsal bozuklukların farklı şekilde görülmesine sebebiyet vermektedir. Göçmenlerin ruh sağlığının kötüleşmesi riskinin yüksek olduğu, özellikle ülkedeki olası travmatik olaylar gibi göç öncesi faktörler de dahil olmak üzere birçok faktör göçmenleri bu bozukluklara yatkın hale getirir.

Göçmen grupları içerisinde kadınlar ve çocuklar göç hareketlerinden en çok etkilenen savunmasız grupları oluşturmaktadır. İstenmeyen gebelik ve ev içi şiddete karşı yüksek risk altında oldukları vurgulanmaktadır (Beşer ve Kerman, 2017). Ayrıca, kadınlar ve çocuklar, cinsel istismar, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar ve cinsel şiddet riski altındadır (Çalım, Kavlak ve Sevil, 2012). Farklı coğrafi bölgelerden gelen göçmen çocukların sağlıkla ilgili olanlar da dahil olmak üzere çeşitli zorluklar yaşadıkları yaygın olarak kabul edilmektedir. Bu derlemenin çerçevesini ekonomik sıkıntılardan, savaştan ve hastalıktan dolayı göç eden bireyler oluşturmaktadır. Bu derleme makalede göçmenlere yönelik toplum ruh sağlığı hemşireliği hizmetleri okuyucuya aktarılacaktır.

Göçmenlerde Oluşabilecek Riskler

Göç olgusu bireyin fiziksel çevresinin değişmesine ve çeşitli uyum sorunlarına bağlı olarak birtakım rahatsızlıkların oluşması yönünden risklidir. Sağlık hizmetlerine erişim, tedavi ve bakım ile ilgili dil farkından kaynaklanan eksiklikler, ilaçlara erişim olanağının azalması bireylerde kısa veya uzun vadede sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Fiziksel ortamların kötü olması, çocukların eğitimlerine devam edememesi, istismar olaylarının artması, ekonomik zorluklar, çalışılan işlerde emeğin karşılığının alınmaması, çocuk işçiliğinin ve suç olaylarının artması da sorunlar arasında görülmektedir (Aydoğan ve Metintaş 2017; Baş ve diğerleri, 2017; Kaya ve Durmaz, 2018; Özdemir ve Budak, 2017; Tuzcu ve Bademli, 2014).

Göçmenlerde dehidratasyon, besin zehirlenmeleri, cinsel sağlık sorunları, su ile bulaşan hastalıklar, oral-fekal yolla bulaşan hastalıklar, çocuklarda yetersiz beslenme, ev kazaları, aile içi şiddet, yeni kültüre uyum sağlama, damgalanma korkusu, depresyon gibi sorunlar görülmektedir (Aydoğan ve Metintaş, 2017).

Göçün ruh sağlığı üzerinde etkisi

Travma sonrası stres bozukluğu göçmenler arasında yüksek oranda komorbid olarak görünmektedir. Göçmenler arasında depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu arasındaki komorbiditenin özellikle yüksek olduğu gösterilmiştir. Göçmenler, yerli nüfusa göre daha az ruh sağlığı hizmeti kullanıcılar ve özellikle ayaktan tedaviyi tercih ederler. Ruh sağlığı hizmetlerinin kullanımının önündeki engeller arasında kültürel ve dil farklılıkları, hizmetler hakkında bilgi eksikliği ve damgalanma korkusu yer almaktadır (Solgun ve Durat, 2017).

Göç edilen ülkedeki vatandaşların göçmenlere bakış açısı ve ülkenin göç politikası, göçmenlerin göç sonrası yaşadığı sorunların oluşmasına sebep olabilmektedir. Beslenme, barınma, sağlık hizmetleri açısından yeterli şartlar sağlandığında, göçmenler toplum sağlığını tehdit edebilecek problemlere daha az neden olabilmektedir (Koçan ve diğerleri, 2017).

Göçün oluş biçimi göçmenlerin ruh sağlığı problemi yaşamasında önemli bir belirleyicidir. Savaş, siyasi ve ekonomik krizler, doğal afetler ve göçmenlerin bu yollarla yaşadıkları kayıplar, onları psikolojik ve sosyal yönden olumsuz etkileyerek, ruh sağlığı sorunlarına yol açar. Yaşadıkları yerden ayrılma, sosyal çevrelerinin değişmesi, iletişim azalması ve kültürel çatışma sonucu anksiyete, depresyon ve psikoz da dahil olmak üzere bazı ruhsal sağlık problemleri göçmenlerde yüksek risk olarak görülmekte, bunlara ek olarak psikosomatik yakınmalarla da karşılaşabilmektedir (Beşer ve Kerman, 2017; Kiesepä ve diğerleri, 2021).

Göçün beslenme üzerinde etkisi

Göçmenlerin öncelikli karşılanması gereken ihtiyaçlarından biri beslenmedir. Bireylerin günlük gereksinimleri karşılayacak miktarda temiz, sağlıklı, güvenli ve yeterli gıdaya ulaşmaları gıda güvencesiyle sağlanır. Beslenmenin yetersiz olması vitamin eksikliklerine, anemiye, çocuklarda büyüme ve gelişme geriliğine, malnütrisyona sebep olabilmektedir.

Beslenme bozuklukları ve temiz suya ulaşımın zorluğu bulaşıcı hastalıkların görülme riskini de artırır (Aydoğan ve Metintaş, 2017).

Göçün üreme sağlığı üzerinde etkisi

Göçmen kadınların, geleneksel olarak kadın statüsünün devamı olarak çocuk sahibi olmaya devam etmeleri ve bu süreçte sağlık hizmeti almamaları, sağlık açısından riskli durumlara neden olmaktadır. Göç eden kadınlar genellikle doğum öncesi bakım hizmetlerinden yeterince yararlanamamaktadır. Göç edilen bölgelerin kırsal alan olması nedeniyle doğum ve doğum sonrası yardım alacağı bir sağlık merkezine ulaşımında zorluk yaşamaktadır. Göç eden kadınların daha az doğum öncesi bakım almaları nedeniyle düşük, ölü doğum ve anomalili bebek doğurma riski diğer kadınlara göre daha fazladır (Baş ve diğerleri, 2017).

Göçün sosyal riskler üzerinde etkisi

Göçmenlerin karşılaştıkları sorunlardan biri damgalamadır. Farklı kültürlerden gelen bireylerin bir arada bulunması, kültürel uyum sorunlarını beraberinde getirebilmektedir. Göçmenlerde, göç ile beraber çok kültürlülüğün artması nedeniyle uyum sorunlarının yaşanması söz konusu olmuştur. Uyum sorunlarının başında dil engeli gelmektedir. İletişim problemi ve kültürel farklılıklar yanlış anlamalara, güven eksikliği gibi sorunlara neden olmaktadır. Uyum sorunları göç edilen ülkede damgalamaya yol açan etmenlerdendir. Türkiye'nin bir bölgesinde göçmen kadınlarla yapılan çalışmada, kadınların çoğunluğunun maddi imkansızlıklardan, yaşadıkları korku ve kaygıdan, göç ettikleri bölgeyi iyi bilmemelerinden dolayı evlerinden çıkmamayı tercih ettikleri belirlenmiştir (Baş ve diğerleri, 2017).

Göçün çocuklar üzerinde etkisi

Göçte uyum sağlayamayan çocuklarda birçok ruhsal ve fiziksel sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır, ruhsal sorunların tedavi edilememesi birçok kalıcı soruna sebep olabilir. Ruhsal sorunları olan göçmen çocukların bazılarında olumsuz davranış sergileme ve buna yönelik eğilimin arttığı belirtilmiştir. Göç etmiş çocuklarda suça yönelme, şiddet uygulama, özgüven eksikliği, madde bağımlılığı, hırsızlık, hiperaktivite, depresyon ve anksiyete gibi psikolojik ve davranışsal sorunlar sık görülmektedir. Göçmen çocuklarda akranlar tarafından kabul görmeme korkusu, dışlanma, damgalanma ve zorbalık göçte uyum sürecini olumsuz etkiler ve davranışlarında olumsuzluklar oluşturmaya sevk edebilir. Göç öncesinde ebeveynlerinden göç süreci ile ilgili bilgi almayan çocukların, göç sonrasında diğerlerine göre olumsuz davranışlar sergilediği görülmüştür. Anne baba desteği, ilgi ve sevgisi, koruması göç sürecini olumlu etkiler. Bununla birlikte, bunlardan yoksun olan çocuk gelişimsel, fiziksel ve ruhsal açıdan birçok problem yaşar (Chang, Huang, Chen ve Gau, 2020; Özdemir ve Budak, 2017).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) çocuk işçiliğini, çocukluktan alıkoyan, potansiyellerini ve saygınlıklarını eksiltken, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zarar verici işlerde istihdam edilmesi olarak ifade etmektedir. Birçok sektörde çocuk işçilere rastlanmaktadır. Göçmen çocukların çalışmasında en büyük etken yoksulluk, anne veya babanın vefat etmesi veya çalışmamasıdır. Maddi açıdan yeterli düzeyde olmayan göçmen ailelerin çocukları bazen ebeveyn baskısı ile bazen de kendi istekleriyle çalışmaktadır (Özdemir ve Budak, 2017).

Çalışan çocuklar az para ile ağır işlerde çalışmakta olup fiziksel olarak hasar alabilmektedirler. Çalışma durumları nedeniyle okula gidemeyen göçmen çocuklar, dil konusunda gelişmemekte, kendilerini ifade etmede zorluklar yaşamakta, oyun oynayamamakta, fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara ve şiddete maruz kalmaktadır. Bu durum çocukların psikososyal gelişimlerini, beden ve ruh sağlığını etkilemekte ve ilerleyen dönemlerde ağır psikolojik yıkımlara neden olabilmektedir (Albayrak, 2020; Baş ve diğerleri, 2017; Özdemir ve Budak, 2017).

Çocukluk çağı depresyonları, çocuğun kişilik ve sosyal gelişimi üzerinde doğrudan etkilidir. Çocukluk çağı depresyonları önüne geçilmediği takdirde, ilerleyen gençlik dönemlerinde çeşitli ruhsal rahatsızlıklara, ağır depresyona ve intihara yol açabilir (Erdoğan 2012).

Göçmen çocukların ailelerinin sosyoekonomik düzeylerinin iyileştirilmesi, okula gitmelerinin sağlanması, kimsesizlerin yetiştirme yurtlarında yerleştirilmesi, sokaktan eve geçiş sürecinde rehabilitasyon programlarına yer verilmesi, özellikle kız çocukların korunması ve desteklenmesi gerekmektedir (Özdemir ve Budak, 2017).

Göçün aile içi yapıyı değiştirdiği, strese bağlı ev içinde şiddete maruz kalmanın arttığı bildirilmiştir. Bu aile içi şiddetin çocuğu sokağa ittiği, çocuk göçmenlerin farklı arayışlara girdiğini ve suç işleme olasılığını artırdığı görülmüştür. Suça meyil, suça karışma ve sokakta çalışmanın madde bağımlılığı riskini ve madde satma oranını artırdığı bilinmektedir. Bu bağlamda sokakta kalmak, çocukların madde bağımlılığı riskini artırdığından, sokakta çalışan çocukların azaltılması ve onları topluma uyumlandıran çalışmaları artırmak gerekmektedir (Baş ve diğerleri, 2017; Beşer ve Kerman, 2017; Özdemir ve Budak, 2017).

Göçmen çocukların algı, iletişim, empati, saygı, psikososyal destek ve güven gibi kavramları etkilemesi bakımından eğitim çok önemli bir araçtır. Çocukların hayatta kalabilme becerisinin ve yaşama umudu kazandırması, çocukların yaşadıkları zor şartları anlamalarına yardımcı olması, oyun oynamasını destekleyip stresi azaltması yönünden oldukça etkili olan eğitim, aile ve toplumu güçlendirmektedir (Özdemir ve Budak, 2017).

Göçmen çocukların topluma uyum sürecini, spor aktiviteleri ve akranlar ile takım kurma gibi ortak yapılan işlerin, göçmen çocukların ruh sağlığını olumlu etkilediği bir çalışma bulunmaktadır. Dünya’da özellikle Amerika Kanada İtalya ve İsviçre’de genç göçmenlerin spor yoluyla topluma kazandırılmasını konu alan birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak Türkiye’de sözü geçen konu üzerine alan yazın tarandığında yeterli çalışmaya ulaşılamamaktadır.

Göçün ergen ruh sağlığına etkisi

Ergenlik dönemi bir geçiş süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç, fiziksel, bilişsel, ruhsal ve toplumsal değişimlerden oluşmaktadır. Ergen göçmen, bu değişimlere uyum sağlamaya çalışır, yeni bir kimlik oluşturmaya çalışır, aynı zamanda göç ettiği ülkenin diline, kültürüne ve ortamına ayak uydurmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla, ergenler için dalgalı olan bu süreçte, uyum sorunları, davranışsal, ruhsal ve duygusal sorunların ortaya çıkma olasılığı daha da artmaktadır. Ergenlerde göçe bağlı en sık karşılaşılan sorunlar; kimlik karmaşası, düşük benlik algısı, depresyon, anksiyete, çift dilden kaynaklanan sorunlar, toplumsal reddedilme, akranlarla sorunların fazla olması, davranışsal sorunlar, düşük akademik başarı, damgalanma korkusu ve düşük yaşam doyumu olarak belirtilmiştir (Kaya ve Hiçdurmaz, 2018; Şirin, 2020).

Ergenlerin bu gelişim sürecinde yaşadığı olumsuzluklar, suça karışmanın, aile ve akran arasında kavga ve hatta şiddete eğiliminin, intihar olgularını artırdığı görülmektedir. Girdikleri toplumun kültürüne ve kurallarına, inançlarına alışmaya başlayan ergen göçmenler aynı zamanda aileleri tarafından, kendi kültürlerinin gerektirdiği tutum ve davranışların sergilenmesi isteği ile karşılaşmakta ve bu da alışma sürecinde uyumsuzluğa neden olmaktadır. Göç sürecinde ergenler ebeveynlerinin dünya görüşleri ile göç ettikleri yeni dünyanın yaşam görüşlerini bağdaştıramamaktadırlar. Çocuk evden gelen uyarıları ve baskıları yok saymadığı için uyum yeteneği ve esnekliği de etkilenmektedir (Kaya ve Hiçdurmaz, 2018).

Göçün kadınlar üzerinde etkisi

Kadınlar yoksulluk, borç, diğer dışsal sınırlamalar gibi üzerlerinde çok az kontrol sahibi olabildikleri çeşitli nedenler yüzünden göç etmektedirler. Evlilik anlaşmazlığı, fiziksel şiddet, mutsuz ve bozulmuş evlilikler ve boşanmanın zorluğu gibi bazı ekonomi dışı faktörler kadınların göçü açısından özellikle önemlidir. Kadınlara özgü göçlerin genelde ataerkil bir toplumda yaşama ve kadınlardan beklenen toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği kısıtlamalardan kaynaklandığı görülmüştür (Aksu ve Sevil, 2010; Aydoğan ve Metintaş, 2017).

Göçün kadın sağlığına etkileri iyi veya kötü yönde olabilmektedir. Kadının gelir düzeyi düşük bir ülkeden, gelir düzeyinin daha yüksek bir ülkeye göç etmesi sağlık hizmetlerine ulaşım konusunda iyi bir sonuç verecektir. Fakat kadının bu hizmeti alabilmesi için, gittiği ülkenin dilini bilmesi ve bir iş sahibi olması gerekmektedir. Göçmen kadınlar hem kadın oldukları hem de göçmen oldukları için cinsel taciz, tecavüz ve şiddete maruz kalabilmektedirler. Göçmen kadınların karşılaştığı diğer bir sorun fuhuş yapmaya zorlanmalarıdır. Bu da kadınları istenmeyen gebelikler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve HIV enfeksiyonu açısından risk grubuna sokmaktadır (Aydoğan ve Metintaş, 2017).

Erkeğe bağımlı ve dil bilmeyen göçmen kadınların, sağlık hizmetlerine ulaşımı ciddi problem doğurabilmektedir. Savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalan kadınların sağlık sorunları, diğer kadınlara göre daha fazladır. En iyi mülteci kamplarında dahi kadınların özellikle üreme sağlığı ile ilgili problemler fazla görülmektedir (Aydoğan ve Metintaş 2017).

Göçmen kadınların çoğu çocuk doğurmaya önem vermiştir; bu doğurganlık tercihlerinin sebebi, geleneksel kültür özelliklerini ve sahip oldukları statünün korunmasını sağlamaktır. Bu nedenle göçmen kadınların ana çocuk sağlığı ve aile planlamasına ilişkin temel sağlık faaliyetlerinden daha az yararlandığı görülmektedir. Üreme sağlığına ilişkin olarak göçmen kadınların daha düşük doğum ağırlıklı bebeklere sahip oldukları görülmüştür. Erken

doğum yapma, antenatal mortalite ve konjenital anomaliler açısından daha fazla risk taşımaktadırlar. Göçmen kadınların ekonomik durum, çevre koşulları, yabancı ortam, kültürel ve ruhsal etkenlere bağlı olarak doğumlarını olumsuz koşullarda yaptıkları gözlenmiştir. Buna bağlı gelişen anne ve bebek ölüm riski fazladır (Aydoğan ve Metintaş, 2017).

Göçün ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediğini belirten birçok çalışma vardır. Profesyonel ruh sağlığı hizmetlerinin bulunmadığı bir kültürden veya bölgeden gelen göçmenler, teşhis edilebilir ve tedavi edilebilir bir durum yaşadıklarının farkında olmayabilirler. Özellikle kadınların, erkeklere göre duygusal açıdan daha fazla zorlandıkları belirtilmiştir. Göçmen kadınların stresle baş etmede diğer bireylere göre daha yetersiz oldukları görülmüştür. Kadınlar göç ettikleri yerlerde göç edilen talebi karşılayamaması nedeniyle işsizlik, sosyal statü kaybı, göçmenlerin çarpık kentleşmesi ile yalnızlık ve kültürlerarası farklılık gibi birçok stresörlerle de karşılaşmaktadır (Aksu ve Sevil, 2010).

Göçmen kadınların ve erkeklerin yaşadıkları sorunlar, travmalar birbirinden farklılık gösterebilir. Bu farklı ruhsal hastalıkların çıkmasına, farklı seyirler göstermesine ve farklı psikososyal müdahalelere ihtiyaç duymalarına neden olabilmektedir. Kadına yönelik şiddet göç öncesi, sırası ve sonrasında kadınların ruh sağlığı sorunlarını arttırabilir. Bu nedenlerle özellikle mülteci ve sığınmacı kadınlara yönelik göç sırası ve sonrasındaki dönemde cinsiyete duyarlı afet ve travma yaklaşımları ve psikososyal müdahaleler planlanmalıdır (Başterzi, 2017).

Göçün engelliler üzerinde etkisi

Engelli göçmenlerin sorunlarının irdelenerek hizmetler ve haklarla bütünleşmesi elzemdir. Bu bağlamda engelli göçmenlerin sorunlarına değinilmiş ve çözüm yolları aranmıştır. Mevcut desteklerin engelli insanların spesifik ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı, tespit ve başvuru süreçlerinin olmadığı, yetersiz erişimden dolayı engellilerin haklarından mahrum kaldığı belirtilmektedir. Bunlar; dil problemlerine bağlı olarak iletişim sorunları, konut problemleri ve kira ödeme ile ilişkili yaşanan barınma sorunları, işsizlik ve istihdama dayalı ekonomik sorunlar, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlere erişmemek, engellilerin gereksinim duyduğu araç, gereç ve cihazlardan mahrum kalma, çevresi tarafından istismara maruz kalma, dışlanma, ayrımcılık ve damgalanmaya maruz kalma, yabancılaşma duygusundan dolayı sosyalleşme mekânı olan kamusal alanlara çıkmanın güçleşmesi, mevzuattan kaynaklanan sorunlarla ilgili hizmetlere erişimde yaşanan güçlüklerdir (Alsancak ve Kutlu, 2020).

Göçmenlerde Oluşabilecek Risklere Yönelik Baş Etme Yöntemleri

Göçmenlerin, yaşadıkları zorluklar sonucunda oluşabilecek risklere karşı kullandıkları baş etme yöntemleri arasında evlilik, rol yapma veya kimlik değiştirme (kendini kabul ettirme amacı ile), sosyal dışlanmayı kabul etme, görünmezlik örtüsü (damgalanmadan kaçma amacı ile), bölgeye hâkim olmadıklarından ötürü evden çıkmama yer almaktadır (Baş ve Tuna, 2017).

Özellikle kadınların geldikleri topluma hemen ayak uydurmaya çalışmak istemesi sonucu rasyonel evlilikler yaptıkları görülmüştür. Bu şekilde toplum tarafından kabul edileceğine ilişkin düşünceler ağır basmaktadır.

Baş etme yöntemi olarak kullanılan rol yapma, çevredeki bireyler ile aynı düşünceye sahip olduğunu gösterme, kimlik değiştirme, ortama ayak uydurma çabalarının tümünü kapsamaktadır. Diğer bir baş etme yöntemi olarak göçmenler sosyal dışlanmayı kabul edip, kendini göç edilen ülkenin vatandaşının gözünden görür. Ekonomik durumların değişmesine, ev kiralarının artmasına, çevre kirliliği sorunun artmasına sebep olan göçü onların gözünden görür ve bunu kabul eder. Genelde çocuk göçmenlerde görülen görünmezlik örtüsü, damgalanmadan kaçınma için yokmuş gibi davranışların tümünü içermektedir.

Toplum Ruh Sağlığı Hemşiresinin Görevleri

Göç olgusu ülkemiz açısından çok önemli bir yere sahiptir. Coğrafi konumu ve kültürel yatkınlığı sebebi ile ülkemiz göçe yatkındır. Ülkemizin birçok ülkeden göç alması, toplumun ve göçmenlerin sağlığı üzerinde çeşitli etkilere sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda toplum ruh sağlığı hemşirelerinin birçok görevi oluşmaktadır (Kaya ve Hiçdurmaz, 2018; Koçan ve diğerleri, 2017; Yekeler ve Şahin, 2021).

Toplum ruh sağlığı hemşirelerinin görevleri içerisinde, göçmenlerin topluma uyumunu sağlamak ve her iki toplumun birbirleri içerisinde uyum içinde yaşayabilmelerini sağlamak yer almaktadır. Özellikle savaş sonrası göç etmek zorunda olan bireylerde posttravmatik stres bozukluğu ve depresyon sık görülen sorunlar arasındadır. Buna yönelik hastanın tedavi ve rehabilitasyonunun sağlanması, aileye bu süreçte gerekli danışmanlık ve eğitimin verilmesi, hastanın sosyal işlevselliğinin geliştirilmesi ve toplumda aktif rol almalarının sağlamak, bunun yanında, damgalanmadan korunmak için; kişilerarası, toplumsal, endüstriyel, yönetsel, hükümet politikalarını da içine alan bir önlem uygulanması, bu uygulamalarda birey merkezli yaklaşımın hedef alınması ve buna yönelik çalışmalarda bulunmak, ruh sağlığı hastalıkları ve tedavileri hakkında bilgi verilmesi, bu hastalıkları yaşayan göçmenlerle bire bir temas kurmanın toplum temelli hizmetlere yönelik tutumları, okullar ile iş birliği yapıp çocuk göçmenlerin topluma kazandırılmasında etkili olacak eğitimler düzenlemesi, dil bilmemeden kaynaklı sağlık hizmetlerinden

faýdalanmakta zorluk yaşıayan göçmen bireylerin tercümanlara ulaşımı kolaylaştırılması, kadınlara üreme sağlığı ile ilgili eğitim düzenlenmesi, takibi zorlaşan göçmen bireylerle iletişime geçilip, sürecin önemi ve takip hakkında detaylı bilgi anlaşılabilir şekilde planlanıp uygulanması, ruh sağlığı sorunlarının, birey ve çevresi üzerindeki psikolojik, sosyal ve ekonomik boyuttaki çok boyutlu etkilerini azaltmak, bireylerin sorunlarla baş edebilme becerisini artırması ve sorumluluk alacak, toplum ile uyum içinde yaşayacak faaliyetler düzenlenmesi, göçmen bireyleri topluma kazandıracak roller üstlenmesinin desteklenmesi, uyum problemi yaşayan çocukların psikolojik destek almasına yönelik çalışmalar yapılması, çocukların yaşadığı veya yaşayabileceği sağlık sorunları, bulaşıcı hastalıkların kontrol altına alınması, gerekli eğitimlerin ailelere ulaştırılması bu bağlamda gerek aşı gerek tedavi hizmetinin kolay ulaşılabilir olmasını sağlamak toplum ruh sağlığı hemşirelerinin görevleri arasında yer almaktadır (Ersoy, 2019; Turhan, Turan ve Karakullukçu, 2021).

Sonuç

Göçmenlerin göç sebeplerine yönelik yaşadıkları sorunlar ve oluşabilecek risklerin önemi derlemede yer almıştır. Bu risklere yönelik önlem çalışmalarının yapılması, eğitim ve desteğin yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu konuda çalışmaların ve farkındalığın artırılması gerekmektedir. Özellikle yaşlı ve engelli göçmenler için destek programları oluşturulması önemlidir. Ülkemizde çalışmaların zenginleştirilmesi gerekmektedir.

Yazar Katkıları

Fikir ve tasarım: A.D., Y.Ç. Denetleme ve danışmanlık: A.D. Literatür tarama: Y.Ç. Makale yazımı: Y.Ç. Eleştirel inceleme: A.D.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansman: Yazarlar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

KAYNAKLAR

- Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 16-29.
- Aksu, H., Sevil, H. (2010). Göç ve kadın sağlığı. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 133-138.
- Albayrak, H. (2020). Toplum ruh sağlığında sosyal hizmet uygulamaları. *Toplum ve Hekim*, 35(4), 282-292. DOI: 0000-0002-2972-9490.
- Alsancak, F., Kutlu, İ. (2020). Çifte mağduriyetin öznelere olarak engelli mültecilere ilişkin bir inceleme 1. *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 590-598.
- Aydoğan, S., Metintaş, S. (2017). Türkiye'ye gelen dış göç ve sağlığa etkileri. *Türk Dünyası Uygulama Ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi*, 2(2), 37-45.
- Baş, M., Molu, B., Tuna, H. İ., Baş, İ. (2017). Göç eden ailelerin sosyo-kültürel ve ekonomik değişiminin kadın ve çocuk yaşamına etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), 1680-1693. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/itobiad/issue/30065/309437>
- Başterzi, A.D. (2017). Mülteci, sığınmacı ve göçmen kadınların ruh sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar – Current Approaches in Psychiatry*, 9(4), 1-1.
- Beşer, A., Kerman T.K. (2017). Göç eden bireylerin öncelikli sağlık sorunları ve sağlık hizmetine ulaşımındaki engeller. *Türkiye Klinikleri J Public Health Problems Nurs-Special Topics*, 3(3), 143-148.
- Chang, J.C., Huang, W.L., Chen, Y.L., Gau, S.S.F. (2020). The mental health of immigrant mother's offspring in Taiwan: A national epidemiological study. *Journal of the Formosan Medical Association*, 119(2), 601-609. <https://doi.org/10.1016/J.JFMA.2019.08.033>
- Çalım, S.I, Kavlak, O., Sevil, U. (2012). Evrensel bir sorun: Göç eden kadınların sağlığı ve sağlık hizmetlerinde yaşanan dil engeli. *Sağlık ve Toplum*, 22(2), 11-19.
- Erdoğdu, M.Y. (2012). Sokakta çalışan çocukların depresif belirti düzeylerinin tartışılması: karşılaştırılmalı bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 77-87.
- Ersoy, A. F., & Ala, M. (2019). Suriyeli sığınmacı ve mültecilere ilişkin görüşler: Osmaniye'de nitel bir araştırma. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 54(3), 1343-1356.
- Kaya, Y., Hiçdurmaz, D. (2018). Göç olgusunun ergen ruh sağlığına etkisi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 15(2), 136-141.
- Kiesepää, V., Holm, M., Jokela, M., Suvisaari, J., Gissler, M., Lehti, V. (2021). Depression and anxiety disorders among immigrants living in Finland: Comorbidity and mental health service use. *Journal of Affective Disorders*, 287, 334-340. <https://doi.org/10.1016/J.JAD.2021.03.049>

- Koçan, S., Güngördü, D.N., Demir, A., Üstün, Ç. (2017). Bir grup sağlık çalışanının bakış açısıyla göçmen sorunu: Nitel bir çalışma. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature And History of Turkish or Turkic*, (12)31, 361-378. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12550>
- Özdemir, A., Budak, F. (2017). Göçün çocuk ruh sağlığı üzerine. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 212-223.
- Solgun, C., Durat, G. (2017). Göç ve ruh sağlığı. *Journal of Human Rhythm*, 3(3), 137-144.
- Şirin, H. (2020) Göçmen gençlerde sağlık okuryazarlığı ve ruh sağlığının güçlendirilmesi. *Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Dergisi*, 1(1), 48-50.
- Turhan, S., Turan G.S., Karakullukçu, S. (2021). Türkiye’de göçmenlere sunulan sağlık hizmetleri için yürütülen iletişim çalışmaları. *Turkish Journal of Public Health*, 19(3), 286-294.
- Tuzcu, A., Bademli, K. (2014). Göçün psikososyal boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar- Current Approaches in Psychiatry*, 6(1), 56-66.
- Yekeler, B., & Şahin, M. Göçmenlerin ülkemizdeki sağlık yüküne etkisi ve göçmenlere bakış açısı: Sağlık personeli aday örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 98-104.